KFV-forskaren

Medlemsblad för Katrineholm-Flen-Vingåker Släktforskarförening

Nr 2 Oktober 2020

I detta nummer av KFV-forskaren får vi läsa om Lindstu-Maja i Sköldinge (bilden) samt Bie Brunnspark - Augustenbad och möta människorna som kurerades där på 1800-talet.

Vi får lära mer om fattigvård och fattighjon och se matsedeln för hjonen på fattighuset i Båsenberga. Vi får också kunskap om mynt och gamla svenska mått. Föreningens ordförande har tecknat Flens Skyttegilles historia.

Ur innehållet:

Ordföranden har ordet	2
Nya böcker	3
Nyheter från Arkiv Digital	3
Flens skyttegille 125 år	4
Bie Brunnspark - Agustenbad	5
Lindstu-Maja från Sköldinge	6
Fattigvår och fattighjon	7
Båsenberga fattigård	8
Gamla svenska mått	9
Vårt svenska myntsystem	10
Nya medlemmar	12
Program för 2020 och våren 2021	12

KFV Släktforskarförening

Styrelseledamöter:

Christer Uddin, ordförande	070-848 66 25
Eivor Grafsund, vice ordförande	070-769 25 57
Stefan Gustafsson, sekreterare, layout KFV-Forskaren	070-952 78 87
Anders Nilsson, vice sekreterare	070-609 21 72
Lennart Karman, kassör	073-756 88 55
Anne-Marie Lindblad, vice kassör, redaktör	070-603 31 01
Britt-Marie Skoog Blomberg	070-812 19 67

Suppleanter:

Inger Andersson	070-224 50 19
Marita Andersson	070-211 30 14

Valberedningens sammankallande:

Inger Andersson	070-224 50 19

Revisorer:

Roland Elfving	076-195 34 27
Sten König	076–174 75 99

Redaktör och sammankallande:

Anne-Marie Lindblad

Programkommitténs sammankallande:

Eivor Grafsund

Föreningens adress:

Katrineholm-Flen-Vingåkers Släktforskarförening
c/o Anders Nilsson
Jägaregatan 56
643 31 Vingåker

E-post: info.kfvslakt@gmail.com

Hemsida: www.kfvslakt.se

Avgifter och konton:

Medlemsavgifter 2021	
Enskild:	210 kr/år
Familj:	235 kr/år
Bankgiro:	5049-6694
Swish	1230631218
Organisationsnr:	802417-3638

Få tidningen digitalt

Meddela redaktionen om du vill ha tidningen digitalt med mejl istället för på papper. Då slipper vi dyra portokostnader.

Skicka till: *info.kfvslakt@gmail.com.*

Ordföranden har ordet

Sommaren har förflutit och vi har kommit in i hösten med ett virus som lever vidare. Detta gör att verksamheten i många stycken går på sparlåga. Styrelsen har haft några telefonmöten och träffats fysiskt vid några tillfällen vilket varit positivt då vi saknat diskussionerna som inte blir detsamma vid telefonmöten.

Jourhavande släktforskaraktiviteten har gått igång med någon bantad verksamhet, allt för att kunna hålla avstånd.

Lyckligtvis har programmakarna lyckat genomföra DNA -genomgången med Peter Sjölund som vi hoppas föll till allas belåtenhet, men det är ett område som är stort och brett att greppa.

Tyvärr så ser vi inte i nuläget ljuset i tunneln vad det gäller viruset, tvärt om – för i skrivande stund så verkar spridningen ta fart igen. Att planera för aktiviteter framöver är svårt, vi kan bara avvakta och se när den vanliga lunken infinner sig. Förhoppningsvis så hjälper släktforskningen till att fördriva tiden när det mesta är nedstängt. Är det något speciellt så hittar du styrelsens telefonnummer på hemsidan. Vill du följa med vad som händer så titta på den ibland.

En annan sak var och en kan fundera på om du har någon intressant artikel att bidra med till KFV-forskaren, som skulle kunna vara av intresse för andra släktforskare att läsa. Redaktionen tar tacksamt emot era alster. Några har redan bidragit och det tackar vi för. Ser med spänning fram emot era alster.

Tyvärr blev det ingen fysisk stämma i släktforskarförbundets regi pä grund av Corona utan den hölls digitalt. Styrelsen beslutade att inte delta, att koppla upp sig. Tydligen missade vi inte något väsentligt. Väntar på ett protokoll från mötet.

Ta det försiktigt och följ rekommendationerna.

Christer Uddin
ordförande

Ny adress eller mejladress?

Meddela föreningen din nya adress så att du inte missar någon information från oss.

Skicka till: *info.kfvslakt@gmail.com.*

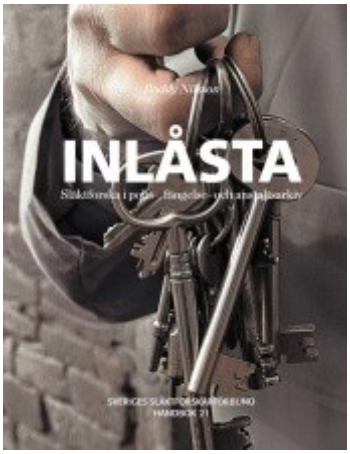
Nästa nummer

Kommer i december 2020.

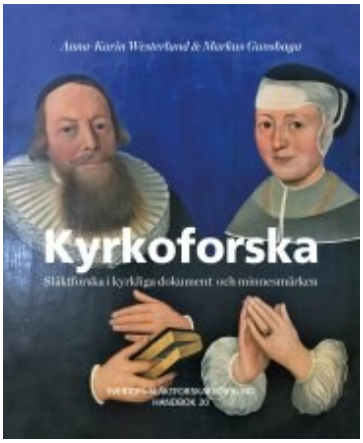
Inlämnade bidrag

Redaktionen välkomnar artiklar och berättelser till tidningen och förbehåller sig rätten att välja bland bidragen samt att redigera texten för att få plats.

Tre intressanta böcker från Rötters bokhandel

Inlåsta av Roddy Nilsson handlar om släktforskning i polis-, fängelse- och anstaltsarkiv. Här finns tips och exempel vad man kan hitta i de olika arkiven och en bild av hur vardagen såg ut för de intagna.

I **Kyrkoforska** av författarna Anna-Karin Westerlund och Markus Gunshaga kan vi läsa om vad kyrkorna har att erbjuda som källor för släktforskningen förutom kyrkoböckerna.

Uniformen berättar av Mikael Hoffsten handlar om uniformer överallt i samhället. De har burits av poliser, väktare, buss chaufförer, restaurangpersonal och många andra. Givetvis presenteras också militära uniformer i ord och bild. Här görs även nedslag i musiken, konstens och filmens värld.

Jubileumsåret 2020 blir 2021!

Det blev inte mycket av de satsningar som var planerade för föreningens jubileum. Det mesta har ställts in under våren. Vi hoppas kunna erbjuda fler aktiviteter nästa år istället.

Under hösten har vi genomfört en DNA-kurs med Peter Sjölund och vi räknar också med att genomföra jourhavande släktforskare i våra tre kommuner. Se programmet på sista sidan.

ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

Vi hade planerat ett föredrag med Niklas Hertzman från Arkiv Digital under året men det blev inställt som så mycket annat.

Men Arkiv Digital ligger inte på latsidan, de har presenterat flera nyheter under året. Bland annat nya funktioner i släktträdet som lanserades för snart ett år sedan. Dessutom uppdateringar i det sökbara bouppteckningsregistret för Sörmland och Västmanlands häradsrätter och rådhusrätter.

AD har lanserat en kartvy i sitt släktträd. Med den funktionen kan du enkelt få en geografisk överblick över var i Sverige din släkt har levt. Kartvyn visar personernas händelser utplacerade i de olika församlingar där händelserna har ägt rum.

Födelseregistret har uppdaterats och innehåller nu drygt 5,7 miljoner sökbara poster om födslar runt om i landet.

Flens Skyttegille 125 år

Föreningens ordförande Christer Uddin är också en hängiven hembygdsforskare och har under en tid arbetat med att dokumentera Flens skyttegilles historia. Föreningen bildades 1895 och firar i år 125-årsjubileum. Christer har letat i arkiven och kommer under hösten 2020 att publicera en jubileumsskrift ur vilken vi här kan läsa ett utdrag.

På våren 1895 träffades ett antal entusiaster på Flens Gästgiveri uti Flen By och diskuterade huruvida man skulle bilda en Skytteförening i Flen, då det runt om i landet blev fler och fler orter som kunde stoltsera med en sådan. Det var ingen som motsatte sig förslaget så beslutet blev att köra igång. Påföljande söndag träffades gruppen igen för att anta stadgar och bilda styrelse.

Officiellt startade gillet den 6 maj 1895, till ordförande valdes skollärare P. Thorén. vice urmakaren C.O Gustafsson, Sekreterare trävaruhandlare Carl Åhmansson, vice bokhållare Konrad Nylander, kassaförvaltare postiljon V. Östlund, Materialförvaltare gästgivare J Larsson, Instruktör f.d. volontären Gusten Hellgren och sergeant F. Frankenberg, revisor stationskarl Emil Hansson och skräddarföreståndre J Olsson, suppleant bokhållare Jakob Cederlund och urmakare Ferdinand Andersson.

Problemet för den första styrelsen var att skaffa en skjutbana vilket inte var löst under det första året. Så småningom fann man en lösning då materialförvaltaren och tillika gästgivaren J Larsson erbjöd gillet att anlägga en skjutbana på dennes mark i den s.k. kyrkhagen invid sjön Bjuren. Banan erbjöd 100,200 och 300 meter, önskvärt var att få en 400 meters bana. Av Arméförvaltningen fick gillet låna sex gevär av 1867 års modell samt två kammargevär av 1894 år modell. 1897 var frågan för första gången uppe om att sätta upp en skyttepaviljong.

Då gästgivaren J Larsson avflyttat och annan person övertagit verksamheten måste gillet söka efter ny skjutbana. Vid sekelskiftet flyttades banan och man börjad skjuta över Bolmängskärret, det sköts även mot berget i Villgatsbacken mot Norrliden men stadsplanen satte stopp för detta. Vid Bolmängen förekom skjutningar även vintertid.

Ett nytt område för skjutbanan blev Norrliden intill Flens Sjukhem. Marken hade upplåtits av hovstallmästare Tamm och herr Eriksson vid Orresta. Att notera är att soldat Malm anställdes som markör för 1 krona per söndag när skjutningarna avhölls.

1906 blev det aktuellt igen att skaffa ny skjutbana och då vändes blickarna mot Stenhammar och Prins Wilhelm. Ett avtal på 10 år som sedermera förlängdes med 10 år och sedan skulle vara till prinsen gick bort. Fortfarande ligger banan där på Kvarngölets mark (ett torp under Stenhammar). Nämnas kan att torparen ibland släppte sina kor vid skjutbanan vilket omöjliggjorde skjutningar.

Söndagen den 20 juli 1908 skedde den högtidliga invigningen i närvaro av Prins Wilhelm och hans hustru Hertiginnan Maria Pavlona som kom direkt från Ryssland. Hälsning och högtidstalet hölls av kyrkoherde Lindblad som riktade ett särskilt tack till Hertigen som visat välvilja mot gillet. Hertigen tackade och uttalade till Flens Skyttegille en varm och uppriktig välkomstönskan från sig och Hertiginnan.

Medlemsantalet har varierat under åren likaså har frågorna varierat för styrelsen. Skiften har skett på styrelseposterna varför det kan finnas en del att hämta för släktforskare.

Flens skyttegille har idag ett femtontal medlemmar av vilka några skjuter på banan ibland. Det finns också en pistolskytteklubb som använder skjutbanan flitigare.

Christer Uddin

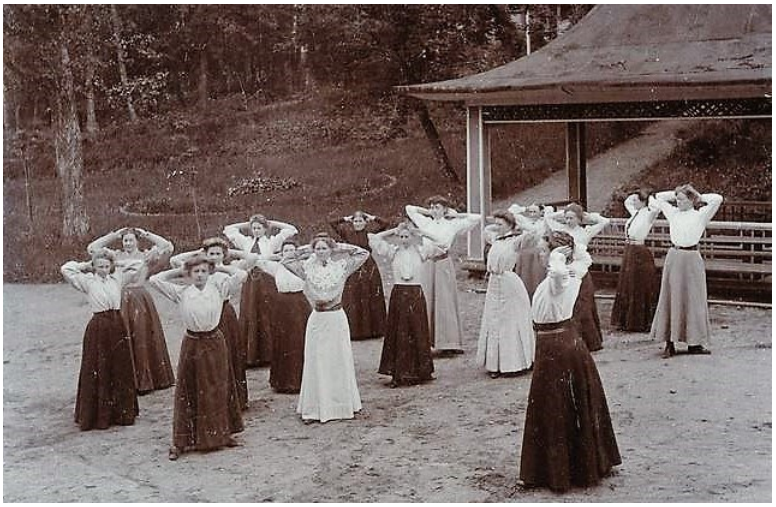
Bie Brunnspark – Augustenbad

Augustenbad (Bie badanstalt) var en kallvattenkuranstalt som bland annat bedrev hydroterapi i Bie, en mil norr om Katrineholm. Badanstalten grundades 1843 av provinsialläkaren i Vingåker, Carl August Aurell (1799-1876). Badanstalten har också sitt namn efter honom. På platsen hade tidigare traktens bönder skött sina bad och sin tvätt. Anne-Marie Lindblad har skrivit.

Verksamheten övertogs 1853 av doktor Per Axel Levin, som var Augustenbads läkare. Han förestod kuranstalten till 1888, då sonen professor Astley Levin tillträdde. Under dennes tid inriktades behandlingen på friskvård. 1919 såldes verksamheten vidare för att helt upphöra 1940. Vid kuranstalten inrättades 1872 en folkhögskola som använde byggnaderna under vinterhalvåret då kurverksamheten låg nere. Folkhögskolan flyttade till Sköldinge 1892 och heter nu Åsa folkhögskola.

I slutet av 1800-talet fanns här bland annat logementsbyggnader, societetshus, biljard, kägelbana, tre badhus och lasarett. På det sistnämnda fanns friplatser för obemedlade sjuka för vilka landstinget betalade. Det gick att få elektrisk massage och lerinpackning. Den frusne kunde krypa in i ett ångskåp. Här låg Järnkällan och till den promenerade badgäster och patienter vid lasarettet, för att därmed idka lite kroppsrörelse. Man kunde köpa pepparkakor och förtära till det järnhaltiga vattnet.

När anstalten var som populärast besöktes den årligen av mellan 250 och 350 gäster. Brunnsepoken upphörde på 1940 -talet. Flera av byggnaderna från 1800-talet står kvar men största glädjeämnet är att det fortfarande går att smaka på källvattnet.

Damgymnastik vid källan i Bie. Foto Floda Hembygdsförening

Utdrag ur Kallvattencurinrättningen vid Bie, journal år 1843.

(Förteckningen omfattar totalt 72 personer varav nedanstående är ett axplock för beskriva olika åldrar, samhällsklasser samt sjukdomar)

Nr 1 Gustaf Eric Sandes, 17, Granhed, har Ischias - frisk och lemnar kryckan

Nr 3 Eric Ersson, 16 år, Solbacken – Caries - frisk

Nr 4 Anders Ersson 41 år, Nytorp har Scoliosis - förbättring

Nr 12 Hustru Wahlquist 35 år, Krämbohl, har hysterie – frisk

Nr 14 Mams. Åkerstein, 17 år, Vingåker – Dysmenorrhe – frisk

Nr 18 Maja Olsdotter 20, Granhed har Amenorré - förbättring

Nr 24 Mams. Landelius, Mällösa - Colica Spasmodica - förbättring

Nr 30 Barnmorskan Wallin, Näshulta har Hysterie – frisk

Nr 34 Mamsell Aurell 37 år, Vingåker har Arthritis - förbättring

Nr 36 Gästgifvare Persson 31 år, Bie har Arthritis – frisk

Nr 40 Anna Olsdotter 15 år, Bingens – Scrophulae - förbättrig

Nr 45 Olof Larsson, 59 år, Hägerbo - Arthritis – förbättring

Nr 46 Brita Olsdotter, 60 år, Hägerbo – Arthritis - förbättring

Nr 59 Mams. Justell 40 år Häfla - Rheumat: chronic. – frisk

Nr 60 Herr Gyllander, 15 år, Örebro – Rheumatismus - frisk

Nr 64 Anna M. Trubb 55 år, Äs – Hemiplegia – frisk lemnade kryckorna

Nr 67 Baron Fleetwood 39 år, Julita - Haemorrhoides - bättre

Nr 70 Anna Andersson, Skogstorp – Mania – avvek efter 8 dagars cur

Nr 71 Joh. Andersdotter, Mörtsjön – Hydrops – afvek tillika med modren nr 72

Nr 72 Stina Ersdotter, Mörtsjön – Arthritis – afvek då Gikten på 3:dje dagen af curen häftigt uppretades

Källor

https://sv.wikipedia.org/wiki/Augustenbad

http://www.ep.liu.se/databases/medhist/

Årsberättelser från provinsialläkare

Arkivnummer: RA/420177.03 Rapport: 29/90 Diarienummer: 984/1845 Ankomstdatum: 1845-03-28

Anne-Marie Lindblad

Lindstu-Maja—en legend i Sköldingetrakten

Detta är berättelsen om Maria Amalia Sandberg Brobäck som föddes 8 juli 1855 i byn Hökmark i Lövångers socken i Västerbotten. Hon kom senare i livet att kallas för Lindstu-Maja efter sin stuga på Lindsmon, Lindstugan, ej långt från den södra stranden av sjön Valdemaren i Sköldinge. Hon levde ett hårt liv och var hela tiden illa ansedd och illa behandlad av myndigheterna, men omtyckt och respekterad av grannar och vänner. Anne-Marie Lindblad har samlat uppgifterna och fördjupat sig i Lindstu-Majas öde.

Maria var en driftig ung kvinna som bedrev egen handel på marknaderna i sina hemtrakter. Hon mötte så småningom sitt öde i form av västgöten August Brobäck född 1854 i Hova. August var en kringresande handlare – med vilken hon gifte sig i Skellefteå i juli 1890. Då hade hon fött tre barn och fick senare ytterligare två, varav den sista – Gustav – föddes i Sköldinge 1894.

Flytten gick efter Gustavs födelse till Karlsro i Blacksta och Maria som mestadels fick klara sig utan den frånvarande maken blev tvingad att be om hjälp från fattigvården. Fattigvårdsstyrelsen var dock inte så intresserade av att hjälpa till då maken genom sin frånvaro ej vunnit hemortsrätt. Färden gick slutligen åter till Sköldinge och Maria och barnen fick genom fattigvårdsstyrelsen i Sköldinges försorg hyra Warbro grindstuga av Holbonäs från jultid 1896. Två år senare fick hon, med en lön på 60 kr om året, arbete som föreståndare vid fattigstugan vid kyrkan. Maria vistades där tillsammans med sina barn fram till 1901 då socknen placerade henne och hennes barn på Lindstugan. Äldste sonen Karl hade flyttat hemifrån 1900 och 1904 flyttar dottern Elisabet och börjar arbeta som piga.

Efter flytten ansökte Maria i oktober 1901 om bistånd i form av skodon och kläder till sina barn men allt sådant avslogs av nämnden som ansåg att barnen behövde fostras under kontrollerade former. De ville åter ha in henne på fattigstugan och Maria fick kämpa hårt för att bevara sin självständighet. Hon försörjde sig med bärplockning och dagsverken hos grannarna.

1904 återvänder hennes make och får då stå till svars inför kyrkorådet för att han förlupit sin hustru och fyra minderåriga barn. Han förklarar sig vara beredd att framledes månatligen lämna fem kronor i underhållsbidrag för sina barn men att han ej ville stanna i hustruns hem på grund av hennes lynne och begär samtidigt skilsmässa – något som Maria ej samtycker till. Hon blir nu ensam kvar i Lindstugan då även Gustav flyttar hemifrån. Karl återvänder dock och flyttar tillsammans med sin mor till Engtorpastugan i Norroten, vilket visade sig bli en kortare vistelse för Marias del. En notering finns i husförhörslängden om att hon nu är skild från handlaren August Jansson Brobäck genom dom meddelad 18 januari 1911.

August Brobäck förefaller ha fått bråttom. Enligt utflyttningslängden för Sköldinge församling lämnar han Sköldinge den 20 januari 1911 och flyttar till Katarina församling i Stockholm. Han hade med all sannolikhet befunnit sig där långt tidigare eftersom han varit tämligen frånvarande och han nämnde aldrig för kyrkorådet att han hade en annan familj i Stockholm. Samma dag som domen om skilsmässa meddelas tar han ut lysning och 28 februari 1912 gifter han sig med den betydligt yngre Ida Andersson (ibland Karlsson) född 1871. De bor då tillsammans på Skånegatan 22 i Katarina. De har åtminstone fem gemensamma barn födda mellan 1893 – 1907 flera av dem med namnen Andersson – Brobäck och fadern uppges i födelselängderna vara okänd. Den äktenskapliga lyckan blir dock inte långvarig då August avlider den 29 april 1914.

1913 flyttade Maria ensam tillbaka till Lindstugan eftersom hon inte trivdes i Engtorpastugan. Nu återupptog hon arbetet med bärplockning och förfärdigade även kvastar och vispar av björkris. Hon vävde också mattor som hon sedan lottade ut. Utöver detta hade hon fått kontrakt med järnvägen att skura trägolvet på Sköldinge stationshus. Arbetet påbörjades efter klockan elva på kvällen och hon genomförde detta tills hon var över 70 år.

1935 fyllde Lindstu-Maja 80 år och det blev sista födelsedagskalaset i Lindstugan. Hon förstod att det skulle bli svårt att vara kvar i sin stuga. Hon planerade att framledes bo på ålderdomshemmet på vintrarna och i Lindstugan, där hon bott i 36 år, under sommarhalvåret. 1936 anländer hon till ålderdomshemmet och kom att bli där fram till sin död den 7 februari 1937. Hennes slitsamma liv var över och minnet av henne färgas av hennes gästvänlighet, generositet, kraft och överlevnad trots att hon blev sviken av såväl myndigheter som den hon gifte sig med.

Källor

Födelse och doplängd Lövånger (AC) C:5 (1829-1861) Bild 176 / sid 343

https://www.hembygd.se/sodermanland

Lindstu-Maja – en legend i bygden. Bernt Edlund och Per Erik Eriksson. Sköldinge-Lerbo Hembygdsförenings skriftserie nr 3 1994

Anne-Marie Lindblad

Fattigvård och fattighjon

I dagens samhälle har vi socialtjänst, äldrevård och institutioner som stöttar de som har det svårt och inte klarar sig själva. Så har det inte alltid sett ut. Anne-Marie Lindblad har fördjupat sig i ämnet och sammanställt mycket intressant läsning.

För att betraktas som fattig förr i tiden skulle du vara fullständigt utblottad och utan minsta möjlighet att själv stå för din försörjning. Man skulle vara arbetsoförmögen, så som fysiskt eller psykiskt funktionshindrad eller obotligt sjuk. Här återfanns också gamla och barn, som inte hade anhöriga som kunde eller var villiga att ta hand om dem. Andra orsaker till behov av fattigvård var bostadsbrist, försumlighet från fadern om barnen, värnlöshet (som avsåg minderåriga), orkeslöshet, eller knapp inkomst och stor familj. Alkoholmissbruk var en stor anledning till den utbredda fattigdomen i landet. Det förekom att både mannen och hustrun missbrukade vilket kunde leda till att hela familjen hamnade i fattigvårdens omsorg.

De flesta som skrevs in på fattighuset kom att stanna livet ut. Barn som blev arbetsföra skrevs dock ut om de kunde vara en tillgång för samhället. Äldre kvinnor var överrepresenterade och det var alltid fler människor som ville in på fattighuset än det vad det fanns plats för.

Fattigvård är den äldsta formen av samhällets hjälpverksamhet för åldringar, sjuka och barn. De äldsta spåren finns i våra landskapslagar från 1200- talet. Där föreskrevs om barnens skyldighet att vårda sina gamla föräldrar. Den traditionella fattigvården på landsbygden under medeltiden i Sverige var rotegång, medan katolska kyrkan organiserade helgeandshus i städerna. Dessa övertogs vid reformationen formellt av staten. I praktiken blev det dock fortfarande socknarna som fick ombesörja denna. Den saknade dock reglering och bedrevs i mindre omfattning än under den katolska tiden.

1642 års tiggareordning slog fast att ansvaret för de fattiga i första hand låg på de anhöriga, och i andra hand på den egna församlingen, som borde uppföra sjukstuga och fattigstuga för gamla och sjuka, och barnhus för de föräldralösa. I de fall sådana inte fanns skulle de fattiga inhysas som rotehjon på socknens bekostnad eller ges ett tiggartillstånd som enbart gällde inom församlingen. Den sista söndagen före jul hölls fattigauktion i församlingens tingshus efter predikan.

Fattigstugan i Julita, SLM A10-458-2

Fattigvårdsstyrelsen auktionerade ut hjonet till församlingsmedlemmarna, som under auktionen lade bud på vilken ersättning de krävde av fattigvårdsstyrelsen för att ta hand om hjonet under ett år. Den som erbjöd sig att ta hand om hjonet för lägst ersättning, vann därmed budet. Fattigvårdstyrelsen ersatte budvinnaren för kost, logi, kläder och eventuell sjukvård och begravning. Fattighjonet förväntades samtidigt arbeta för budvinnaren efter förmåga. Denna auktion upprepades sedan när tidsperioden på ett år gått ut. Det finns många uppgifter om hur fattighjonen, ofta barn, blev illa behandlade och utsattes för övergrepp och billig arbetskraft. Fattigvårdsauktion förbjöds i Sverige i och med 1918 års fattigvårdslag.

1847 års fattigvårdförordning var en svensk förordning om offentlig socialhjälp i Sverige. Det var den första förordning som gav Sverige ett enhetligt system för sk. fattigvård. Den ersatte 1642 års tiggareordning. Fattigvårdsförordningen bestämde att förvaltningen skulle utgöras av en fattigvårdsstyrelse i var socken eller stad. Fattigvårdsavgift till fattigkassan infördes som en laglig skyldighet i stället för något frivilligt. Flyttförbudet för de fattiga upphävdes och församlingen förbjöds att vägra fattiga att flytta över sockengränsen. Styrelsen skulle dela ut bidrag från fattigkassan, eller ordna antingen en plats på ett fattighus eller en utackordering till den behövande. Bidragsgivarna fick laglig rätt att kräva att inhyseshjonen arbetade som motprestation, men de fattiga fick också rätt att lämna in klagomål mot dem.

De som åtnjöt fattigförsörjning blev satta under fattigvårdsstyrelsens förmyndarskap. En förordning från 1871 föreskrev en inskränkning av hjälpen till att omfatta bara nödtorftig bärgning åt arbetsoförmögna. Rätten att överklaga ett beslut togs bort men 50 år senare kom 1918 års fattigvårdslag och då fanns rätten att överklaga med igen. Fattigauktioner och rotegång förbjöds. Fattigstugorna ersattes av ålderdomshem. För fattighjonen innebar lagen till att börja med ingenting i praktiken. Inrättningarna bytte namn men livet på hemmet var detsamma och det var först efter 1930 som det blev fråga om bättre kvalitet på ålderdomshemmen. Fattigvårdslagen gällde även barn fram till 1924.

Anne-Marie Lindblad

Båsenberga Fattiggård – Vingåker

Från år 1876 var Båsenberga socknens fattigstuga och 60 - 70 "hjon" bodde där. Var och en hjälpte till i jordbruket efter sin förmåga och fick i gengäld en egen säng, måltider och en bibel att läsa i. Fattiggården utvecklades senare till Vingåkers ålderdomshem.

Veckomenyn från 1891

Söndag	Morgon	Kaffe
	Frukost	Gryn samt mjölk
	Middag	Råskalade potatis fläsk
	Afton	Gröt och mjölk
Måndag	Morgon	
	Frukost	Ärtmjölsröra med fläsk mjölk
	Middag	Mjölkvälling med sill
	Afton	Gröt och mjölk
Tisdag	Morgon	
	Frukost	Gryn samt sill och mjölk
	Middag	Kött och soppa
	Afton	Gröt och mjölk
Onsdag	Morgon	
	Frukost	Ärtmjölsröra med fläsk
	Middag	Mjölkvälling och sill
	Afton	Gröt och mjölk
Torsdag	Morgon	
	Frukost	Potatis och sill samt mjölk
	Middag	Ärter och fläsk
	Afton	Gröt och mjölk
Fredag	Morgon	
	Frukost	Gryn och fläsk samt
	Middag	Mjölkvälling och sill
	Afton	Gröt och mjölk
Lördag	Morgon	
	Frukost	Potatis och sill samt mjölk
	Middag	Rotmos och sill samt mjölk
	Afton	Gröt och mjölk

Ålderdomshemmet vid Båsenberga, Västra Vingåker
Foto: Dan Samuelsson , SLM X3995-78

Ur reglemente Österåkers Fattighus

Reglemente för Östra Wingåkers Fattighus 1892

§11 - Straffbestämmelser

De straff, som vid fattighuset koma att tillämpas och under vanliga förhållanden efter förefången varning ådömes äro:

1:o Förverkande af rätt till permission.
2:o Mistning för längre eller kortare tid af de s.k. snuspengarne samt förbud att begagna snus och tobak för dem som sådant bruka.
3:o Indragning af kaffe.
4:o Indragning af sofvel.

Källa:
https://www.hembygd.se/ostra-vingaker

Vattensoppa — recept värt att prova?

Denna soppa kunde bjudas hjonen, dock okänt var och när. Mängden vatten är inte angiven men receptet omfattar soppa till 10 personer.

3 ¼ hekto sirap
1½ hekto sviskon
8 gram kanel
85 gram vetemjöl
4 hekto helgryn
6 ½ centiliter ättika

Om sommaren var aftonvarden för hjonen på fattigstugan tio ort (42,5 gram) ost och bröd.

Källor till artiklarna om fattigvården och fattighjonen

www.sv.wikipedia.org
www.slaktbloggen.blogspot.se
www.vallbynet.nu
Fattighjonets värld i 1800-talets Stockholm - Svante Jakobsson 1982

Gamla svenska mått

Det förekommer många regionala måttenheter, med mer eller mindre bestämd koppling. Vissa enheter var uppenbarligen beroende på vilken yrkesgrupp som begagnade sig av dem. Inger Andersson har gjort en faktaspäckad sammanställning.

Det har gjorts många försök att standardisera måttsystemen, vid olika tillfällen i historien. Oftast med nästan ingen framgång.
Nuvarande viktenheter så som metersystemet, kubikmeter och kilogram infördes mellan åren 1879 – 1888. Fortfarande lever dock det mycket gamla måttet verktum kvar bland byggfolk, ca 25 mm, åtminstone vad gäller virkesdimensioner, exempelvis 2'' × 4'' sågat ~"tvåtumfyra sågat", ca 50 × 100 mm.

Viktualievikt
1 skeppund = 20 lispund ~ 170 kg
1 lispund = 20 skålpund eller marker ~ 8,5 kg
1 skålpund = 32 lod ~ 425 g
1 lod = 4 kvintin 1 mark ~ 340 gram
1 lödig mark ~ 210,6 gram = 16 lod ~ 13,1 gram

Metallvikt (järn- och kopparvikt)
1 skeppund stapelstadsvikt = 136 kg
1 skeppund bergsvikt = 22 lispund (markpund) stapelstadsvikt ~ 149,6 kg
1 skeppund uppstadsvikt = 21 lispund (markpund) stapelstadsvikt ~ 142,8 kg
1 skeppund tackjärnsvikt = 26 lispund (markpund) stapelstadsvikt ~ 194,5 kg

Längdmått
1 mil = 18 000 alnar ~ 10 689 m

1 famn = 3 alnar ~ 1,78 m 1 aln ~ 5,94 dm = 2 fot á 2,97 dm eller 4 kvarter á 1,48 dm
1 kvarter = 6 tum á 2,47 cm

Från år 1855 kom decimalindelning
1 mil = 36 000 fot 1 rev = 10 stänger ~ 29,69 m 1 stång = 10 fot ~ 2,97 m

1 fot = 10 tum ~ 29,7 cm 1 tum = 10 linjer ~ 2,97 cm

Ytmått
1 tunnland = 32 kappland ~ 4 936 m² ~ 1 kappland ~ 154,3 m²

Flera gamla längdmått, Aln, Byggkorn, Famn, Fingerbredd, Fjärdingsväg, Fot, Gran, Kabellängd, Kvarter, Norrlandsfamn, Pilskott, Rev, Skrupel, Spann och Spjutkast.

Rymdmått för flytande varor
1 åm = 60 kannor ~157 l, 1 tunna = 48 kannor ~125,6 l

1 ankare = 15 kannor ~ 39,25 l, 1 fjärding = 2 åttingar = 12 kannor ~ 31,2 l

1 kanna = 2 stop ~ 2,6 l, 1 stop = 4 kvarter ~ 1,3 l
1 kvarter = 0,32 l = 4 ort (jumfrur) á 8,18 cl
1 jungfru = 0,08 l

Rymdmått för torra varor (struket mål)
1 tunna = 2 spann ~ 146,6 l, 1 spann = 2 halvspann eller 4 fjärdingar ~ 73,3 l

1 fjärding = 4 kappar á 4,6 l eller 7 kannor á 2,6 l
1 skäppa = 20,9 l, 1 kanna = 2,617 l

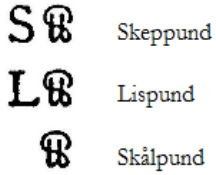
Rymdmått för torra varor (fast mål)
1 tunna = 2 spann + 2 kappar ~ 155,7 l, 1 spann = 2 halvspann + 1 kappe ~ 77,8 l

1 halvspann = 2 fjärdingar + ½ kappe ~ 38,9 l

Flera gamla mått för torra varor
Drittel, Fjärding, Gilling, Kanna, Kappe, Spann/Halvtunna, Skäppa, Tunna, Parm

Flera gamla mått för våta varor
Ankare, Balja, Fat/Åm, Fjärding, Jungfru/Ort, Kanna, Kvarter, Oxhuvud, Pipa, Stop, Tunna

Några Viktsymboler

Källor

http://www.lokalhistoria.nu/vart-att-veta/vikt-matt-och-myntenheter
https://sv.wikipedia.org

Inger Andersson

Vårt svenska myntsystem

När man släktforskar stöter man hela tiden på olika typer av mynt och pengar när man letar efter uppgifter om sina förfäder. I samband med detta kommer frågorna om vad olika myntangivelser betyder. Inger Andersson och Anne-Marie Lindblad har fördjupat sig i myntens värld.

Mynt började präglas i Sverige på 1000-talet och var baserat på vikt. De första präglades i Sigtuna, dit Olof Skötkonung tog de engelska myntmästarna, och pågick därefter i nästan 100 år. Sveriges första mynt har därmed kungen på ena sidan och det kristna korset på andra sidan. På detta s.k Olofsmynt står Olof Rex Svevorum runt kungens porträtt – Olof Svearnas konung.

Markmynt i silver präglades mellan 1536 och 1755.
År 1660 kallades markmyntet för **carolin**.
2 mark = 1 carolin, och 2 caroliner = 1 daler carolin eller svensk daler.
År 1855 kom **öre** åter som myntenhet, efter att varit borta sedan år 1776.
År 1534 kom **dalern** och år 1604

ändrades namnet till **Riksdaler.**
1 daler silver mynt = 3 daler kopparmynt
1 daler carolin i silver = **2** caroliner 4 mark carolin

1 daler courant öresmynt i silver = 32 öre
1 daler = 4 mark = 32 öre
Dalern användes fram till 1871.

Pappersmyntfot fanns mellan 1789 och 1834
1 riksdaler = 48 skilling
1 skilling = 12 runstycken. Runstycket motsvarade 1 öre kopparmynt, som var den lägsta präglade valören.
1 riksdaler specie = 576 öre kopparmynt eller 57 rundstycken.

År 1855 infördes decimalsystemet och då var 1 **riksdaler riksmynt** = 100 öre riksdaler riksmynt
1 riksdaler specie = 4 riksdaler riksmynt = 400 öre
1 riksdaler banko (sedlar) = 1 riksdaler 50 öre riksmynt.

Kronan kom år 1873 men präglades första gången 1875.
1 krona = 100 öre
1 riksdaler, riksmynt = 1 krona
1 riksdaler specie = 4 kronor

Äldre svenska mynt med varierande namn

Batting; svenskt ¼ skilling bankomynt 1802-1835. Myntet kallades även ”halvannanstyver” eller ”bankovitten”.

Fyrk; mynt slaget i Sverige första gången 1478 och hade då ett värde av 4 penningar, Fyrk eller fyrktalet var även ett mått på graderad rösträtt och var därmed en tidig föregångare till vår skattekrona.

Gotländska mynt; Gotland hade i kraft av sitt omfattande självstyre en egen myntning under medeltiden. Den inleddes 1140 och kom att pågå under drygt fyra sekler.

Halvöringen; ett numera avskaffat mynt med valören ½ öre. Myntet präglades i perioder från 1569 till 1867.

Klipping; fyrkantiga mynt under 1500- 1600-talen. Valörerna fanns i guld, silver, koppar och bly.

Nödmynt; kreditmynt som präglades under Karl XII:s regering åren 1715-1719. Syftet var att förbättra den svenska ekonomin då kungen behövde pengar till sin nya armé för att föra krig mot Norge. Då man inte kunde beskatta folket mer så drogs alla kopp- par- och silvermynt i och ersattes med nödmynt. Tanken var att när statens finanser tillät det så skulle nödmynten inlösas mot ”gott mynt”.

Penning; ett myntslag i Norden. Det introducerades omkring 1000 och var fram till slutet av 1300-talet det största och nästa enda präglade myntet. Värdet varierade beroende på var man befann sig men på 1300-talet fastslogs det att det var ”Svealandsmodellen” som skulle gälla i Sverige.

Plåtmynt; mellan 1644 -1776 användes stora och tunga kopparplåtar som mynt. Den största hade valören 10 daler silvermynt. 10-dalersplåtarna vägde 19,7 kg dvs 1,97 kg/daler.

Pojköre; ett äldre svenskt mynt med stämpeln 1 öre KM 1772. Det präglades på ett myntämne av koppar med högre vikt än normalt. Till namnet finns en sägen kopplad som handlar om en fattig smedlärling som präglade egna mynt i denna valör för att kunna handla bröd. För detta dömdes han till döden men kungen benådade honom då han tyckte att lärlingens hemmagjorda präglingar var vackrare än originalen och anställde honom vid myntverket i Avesta.

Styver; en nordisk benämning på mindre myntvalörer. I Sverige användes det från frihetstiden om 1 öre silvermynt. Sista Styverns krog låg i Stadsgården i Stockholm – en plats där man kunde förlora både pengar och hälsa. Här tog också sjömännen den sista färdsupen innan de seglade ut. För övrigt har ordet levt kvar om småslantar eller något av obetydligt värde – uttrycket ”spottstyver”.

Tolvskilling; tidigare smeknamn på ett 25-öresmynt och betecknade tidigare 1/16 daler silvermynt (som efter 1855 motsvarade 25 öre).

Ungersk gyllen; Sveriges första guldmynt som gavs ut 1568 i Stockholm under Erik XIV.

Vitten; mynt av silver som främst präglades i norra Tyskland från andra halvan av 1300-talet och blev Hansans viktigaste mynt. Vitten användes om småmynt samt i uttryck ”inte ett vitten” i betydelsen ”inte ett öre” eller ”inte ett dugg”.

Örtug; även kallad ortig, var namnet på en vikt och senare ett silvermynt i de skandinaviska länderna under medeltiden och 1500-talet. Örtugen präglades under olika perioder under 1500-talet i Stockholm, Västerås och Uppsala samt försvann ur bruk efter 1776 års valutareform. Tidigare fanns även gotländska örtugar – även kallade ”gotar”.

Vad kostade det förr i tiden?

Att jämföra ett pris från en tid till en annan är alltid vanskligt då det är många faktorer som spelar in. På: http://www.historia.se/indexprisjamforelse.html har man dock gjort ett försök att jämföra priser från medeltiden till idag.

Källor:

http://www.lokalhistoria.nu/vart-att-veta/vikt-matt-och-myntenheter
https://sv.wikipedia.org
http://www.hhogman.se/myntsystemet.htm

www.myntkabinettet.se

www.historiesajten.se

www.arkivdigital.se/slaktforskning/ordlista/mynt

Bilder från Nordiska museet, NM.0008707 och NMA.0029922

Inger Andersson

Anne-Marie Lindblad

Fakta om Digitalt museum

På webbsidan Digitalt museum (digitaltmuseum.se) finns bilder från samlingarna på flera museer i Sverige, bland andra Nationalmuseum, Skansen, Järnvägsmuseum, Marinmuseum och Nordiska museet Här finns fotografier, bilder på föremål ur samlingarna och byggnader med mera.

Målet med Digitalt Museum är att museernas samlingar ska vara tillgängliga för alla intresserade, oavsett tid och plats. Förhoppningen är att samlingarna nu enklare ska kunna användas för bildsökning, fördjupning, studier, undervisning och gemensam kunskapsuppbyggnad.

Vill du forska vid våra datorer i föreningens lokal ”Släktforskarrummet” på ABF, Videvägen 5 i Katrineholm?

Det är öppet alla dagar utom fredagar men i dessa tider är det säkrast att ringa först och kolla med Anna, 0150-51116.

Avs:
KFV Släktforskarförening
c/o Anders Nilsson
Jägaregatan 56
643 31 Vingåker

B PP Sverige, Port Payé

Nya medlemmar sedan förra numret av KFV-forskaren

Didrik och Torbjörn Stålhandske, Katrineholm
Görel Eriksson, Katrineholm
Agneta Valhjalt, Flen
Lena Björklund, Bromma
Jan Åström, Katrineholm
Roger Ekman Katrineholm

Vi gläder oss verkligen för alla nya medlemmar. Berätta gärna om vår förening för dina vänner.

Program för hösten 2020

22/10 16.00-18.00, **14/11** 14.00-16.00, jourhavande släktforskare, ABF Katrineholm,
26/10, 30/11 jourhavande släktforskare, Drottninggatan 2 i Flen 18.00-20.30
27/10, 24/11, jourhavande släktforskare, Takåsen, Eriks Dahlbergs väg i Vingåker, 17.30-19.30

Program våren 2021 (preliminärt)

Årsmöte i februari
Arkiv Digital, Niklas Hertzman i mars.
Ted Rosvall i april

Läs mer på föreningens webbsida www.kfvslakt.se

SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUND

ABF
GÖR EN ANNAN VÄRLD MÖJLIG